

Крюков О. І., д.держ.упр., проф., НУЦЗУ, м. Харків

Kryukov O., Doctor in Public Administration, Full Professor, Professor of the Chair of Public Administration in the Sphere of Civil Protection, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

КОМУНІКАЦІЯ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА ЯК ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

COMMUNICATION BETWEEN AUTHORITIES AND SOCIETY AS FACTOR OF INFORMATION SECURITY POLICY IMPLEMENTATION

В статті розглядаються питання комунікативного підходу в державному управлінні. Аналізуються специфічні форми соціальної комунікації між суб'єктами і об'єктами політико-управлінської діяльності. Підкреслюється, що комунікативні підсистеми соціуму являють собою відносини між владними структурами і суспільством. Розглядаються об'єкти національної безпеки в інформаційній сфері.

Ключові слова: *комунікативний підхід, політико-управлінська діяльність, національна та інформаційна безпека.*

The paper addresses a communicative approach to public administration. Specific forms of social communication between subjects and objects of political and administrative activity are analyzed. It is emphasized that communication subsystems of the society are the authority-society relations. Objects of the national security in the information sphere are considered.

Keywords: *communicative approach, political and administrative activity, national and information security.*

Постановка проблеми. Інформаційна безпека суспільства в цілому та його структурних частин – досить актуальна проблема. Це пов'язано з тим, що питання інформації та особливо соціальної інформації в даний час набули особливого значення. Враховуючи сучасний етап інформатизації суспільства, гасло американських менеджерів, висунутий ще в 70-х роках, "хто володіє інформацією, той володіє світом" стає надзвичайно актуальним.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційної сфери, що є важливим чинником суспільного життя, багато в чому визначає перспективи успішного здійснення соціально-політичних та політико-управлінських перетворень українського суспільства. Це обумовлено такими основними обставинами: - інтенсивний розвиток інформаційної інфраструктури і, насамперед, інформаційно-телекомунікаційних систем, засобів і систем зв'язку, інтеграція у світовий інформаційний простір, а також інформатизація практично всіх сторін суспільного життя, діяльності органів державної влади і управління, які істотно посилили залежність ефективного функціонування суспільства та держави від стану інформаційної сфери; - індустрія інформатизації, телекомунікації та

зв'язку.

У змістовному плані інформаційна безпека є складовою частиною національної безпеки. В структурі національної безпеки інформаційна безпека займає особливе місце. Це обумовлено тим, що всі види безпеки не можуть бути реалізовані без інформаційного забезпечення. Цінність інформації може бути позитивною або негативною. Це пояснюється тим, що інформація – універсальний інструмент прогресу людства, глобальний і найбільш дефіцитний ресурс розвитку сучасного суспільства, одна з основних загальнолюдських і національно-державних цінностей. Саме інформаційні ресурси і процеси є першопричиною багатьох соціальних катаклізмів. Стало очевидним, що порушення інформаційних законів світобудови може виявитися фатальним для існування самого людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання, що стосуються генезису інформаційного суспільства, аналізуються у працях Ж. Гоне, Т. Вороніної, У. Дайзарда, Р. Дарендорфа, В. Іноземцева, М. Кастельса, О. Лактіонова, К. Поппера та ін.

Проблеми комунікації в управлінні досліджують окремі українські науковці: В. Дзюндзюк, О. Крюков, О. Крутій, В. Мартиненко, О. Радченко, А. Серенок та ін. Питання державного регулювання телекомунікацій та їх використання в діяльності органів влади розглядаються у працях таких фахівців, як А. Голобуцький, Г. Головка, С. Зуєв, Н. Корніловська, Ю. Машкаров, О. Мельник, О. Мостовенко, В. Стеклов, С. Татарчук, П. Шпиґа, А. Яковець та ін. Проте зазначені та інші наукові праці здебільшого присвячені або суто теоретичним проблемам, що стосуються розвитку інформаційного суспільства, нормативно-правовому регулюванню інформаційної сфери з боку держави чи виключно технічним аспектам впровадження інформаційних технологій. У той же час, залишається недостатньо розробленою проблема здійснення інформаційної безпеки держави в умовах становлення інформаційного суспільства з урахуванням необхідності переходу до сучасних принципів управління, що й актуалізує тему дослідження, визначає його мету та завдання.

Постановка завдання. Метою статі є теоретичне обґрунтування необхідності комунікативної взаємодії громадян та влади як чинника інформаційної безпеки держави. заходів щодо вдосконалення державного управління інформаційною безпекою в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасна інформаційна революція у світі диктує нову інформаційну парадигму у вивченні політичних явищ. Під впливом інформаційних технологій змінюються і політичні інститути, політичні відносини, форми політичного впливу на суспільство і суспільну свідомість, а також способи досягнення політичних реалій. Наслідок цих змін управління інформаційними потоками та інформаційними технологіями стає головним важелем політичної влади, а майстерне управління політичною інформацією визначає успіх майбутнього політичного розвитку.

У межах комунікативного підходу державне управління інтерпретується не тільки і не стільки як обмежена в часі і просторі деяка

субстанція впливу, підпорядкування, сили або відносини. Скоріше, це особливий різновид соціальної взаємодії політичних суб'єктів, специфічна форма соціальної комунікації між суб'єктами і об'єктами політико-управлінської діяльності щодо отримання, зберігання, відтворення і трансформації політичної інформації з метою вироблення адекватних чи неадекватних політичних цінностей.

У межах даного напрямку досліджень природи політичної влади, перш за все, слід виділити онтологічну концепцію Х. Арендт. На її думку, розуміння комунікативності соціальної реальності та її політичної сфери можливе лише в межах онтологічно-інституціонального підходу, оскільки тільки такий підхід у стані торкнутися основної, сутнісної сторони світу політичної влади [1, с. 254]. Саме до таких інституційних структур належить державне управління. Державне управління взагалі є «інституціоналізація впливу та ціннісної системи», а політична влада — це і складний чинник детермінації соціальних подій, і форма політичної інституціоналізації, в яку входять легітимація і керівництво.

Згідно з Т. Парсонсом, політична влада – це здатність конструювати рішення, засновані на колективності, а також спосіб соціальної дії індивідів, який обов'язково обумовлюється наявністю публічного інтересу. Тільки в цьому разі про владу можна говорити як про гранично загальний політичний інститут [2, с. 322].

Теоретичними джерелами розробки інформаційно-комунікативних аспектів діяльності владних структур, безсумнівно, є також концептуальні уявлення Н. Лумана про комунікативну природу влади і влади як засобу комунікації [3, с. 57], Ю. Хабермаса про роль комунікативної компетентності, про розвиток комунікативного розуму [4, с. 228].

Серед робіт присвячених цим проблемам можна виділити публікації А. Панаріна які засновані на теорії соціального психоаналізу, на взаємодії свідомого, підсвідомого і несвідомого при впливі на них сенсорної і субсенсорної інформації; враховуючи закон «ментальної ідентичності» в інформаційній політиці, у них обґрунтовується єдність економічних, політичних, духовних, творчих та соціо-комунікативних критеріїв в оцінці інформаційного менеджменту [5, с. 114].

Комунікативна підсистема політичної системи суспільства – це сукупність відносин і форм взаємодії, що складаються між класами, соціальними групами, націями, індивідами з приводу їх участі у здійсненні влади, виробленні та проведенні політики.

Узагалі, політичні відносини є результатом численних і різноманітних зв'язків суб'єктів політики у процесі політичної діяльності. Вступати в них людей і політичні інститути спонукають їх власні політичні інтереси та потреби.

Виділяють первинні і вторинні (похідні) політичні відносини. До перших належать різні форми взаємодії між соціальними групами (класами, націями, станами та ін), а також всередині них, до других – відносини між державами, партіями, іншими політичними інститутами, відбивають у своїй

діяльності інтереси певних соціальних груп або всього суспільства.

Особливий аспект комунікативної підсистеми соціуму являють собою відносини між владними структурами і суспільством. Останнім часом цей аспект все частіше стає предметом наукових досліджень.

Слід урахувати особливу значимість того факту, що об'єктом національної безпеки в інформаційній сфері виступають інформаційні права і свободи громадян, а також те, що безпека являє собою явище суспільно-політичне. Виходячи з цього, стає очевидним, що в умовах прихильності демократичним принципам ключовим моментом забезпечення безпеки суспільства має стати опора саме на цінності і пріоритети громадянського суспільства, на основі співробітництва та ідеї взаємовигідного партнерства. Тобто актуальним є проблема якісних змін у діяльності державних органів влади і управління, перетворення системи управління з урахуванням вироблення механізму узгодження інтересів керованих і керуючих, які повинні отримати підставу в законодавстві, в суспільній свідомості та політичній культурі державних службовців, політиків і громадян.

Сьогодні вельми актуальна проблематика, пов'язана з вивченням потенціалу і місця інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у системі державного управління та політики в цілому. Ці проблеми стали об'єктом уваги дослідників ще в 60-х роках ХХ ст., але реальні можливості по втіленню існуючих концепцій у життя з'явилися тільки на початку 1990-х років. Завдяки науково-технічному прогресу з'явилися нові технології обробки, передачі і зберігання інформації, засоби електронної політичної комунікації, причому темпи їх впровадження у політичну сферу життєдіяльності суспільства останнім часом різко зростають. Вони застосовуються в процесі прийняття політико-управлінських рішень, як інструмент впливу громадянського суспільства та оптимізації владних відносин. Все це сприяє перетворенню інформаційно-комунікаційних технологій у важливий фактор політичного процесу. Затребуваність вивчення політичних аспектів використання ІКТ в системі державного управління, обумовлюється їх значним потенціалом у вирішенні управлінських проблем і перспективністю інформатизації суспільства.

Одним з результатів широкого використання ІКТ у здійсненні діяльності владних структур повинна стати реалізація концепції «електронного уряду». Важливість створення електронного уряду в ході формування в Україні інформаційного суспільства не раз відзначалася президентом та іншими керівниками на всіх рівнях державної влади та управління.

Широке використання ІКТ в системі державної влади є сьогодні актуальним завданням. Насамперед, це визначається необхідністю оптимізації державного управління на всіх рівнях влади, забезпечення її прозорості та доступності для громадян, результативної взаємодії з інститутами громадянського суспільства. За допомогою ІКТ громадяни отримують реальний шанс брати участь у діалозі з владою, впливати на прийняття рішень і висувати власні ініціативи, отримувати детальну

інформацію про роботу державних структур і здійснювати контроль за їх діяльністю тощо.

Застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій у державному секторі поки здійснюється в значній мірі в інтересах забезпечення діяльності самих державних структур (побудова інформаційних систем, баз даних, локальних і корпоративних мереж, впровадження електронного документообігу тощо). Так, сьогодні багато як державні, так і бізнес структури створюють потужні інформаційні системи – ситуаційні центри, інформаційно-аналітичні центри тощо. Їх поява часто носить несистемний характер, а де-то й просто є віянням моди. Часто не визначено цілі, завдання, механізми і архітектура системи управління, в інтересах якої вони повинні працювати.

У питаннях міжвідомчої взаємодії, як правило, відсутні взаємопов'язані інформаційні завдання та технології підтримки прийняття рішень, що не дозволяють об'єднати такі інформаційні системи в єдину мережу. Такі ж проблеми мають місце і на регіональному рівні – управлінські рішення приймаються в обхід створених інформаційних систем, що стоять адміністративно і організаційно-технологічно осібно в стороні, на основі наявної, але не завжди повної інформації, відтак, взаємодія втрачає повноту і оперативність.

У розвинених країнах уже понад 15 років ведуться роботи щодо створення електронних урядів, що будуються на принципах відкритості, «одного вікна» і зворотного зв'язку. Так, свої національні програми переходу до інформаційного суспільства розробили і реалізують Великобританія – «UK online», США – «Національна інформаційна інфраструктура», Франція – «Government Action Program for Information Society» та інші країни, а також Євросоюз – «eEurope». Розвиток цих програм знаходить своє відображення у законодавчих актах цих країн. За право брати участь у створенні електронних урядів в різних країнах сьогодні «б'ються» найбільші світові виробники інформаційно-комунікаційних технологій Microsoft, IBM, Hewlett – Packard, Cisco Systems тощо.

Лідерство в формуванні національного інформаційного суспільства належить США. Влада цієї країни виділяє величезні фінансові кошти на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, тому що бачить у них потужний стимул для своєї економіки. Головний урядовий портал США – FirstGov – об'єднує в собі близько 30 млн урядових Web-сторінок з метою забезпечення більш ефективного пошуку необхідної інформації і надання державних послуг громадянам країни. Вже сьогодні близько 20% всіх податків і штрафів в Америці збирається через Інтернет.

Як показує українська практика створення «електронного уряду», наразі спостерігається значне викривлення у бік надання інформаційних послуг (довідкова інформація, стрічки новин тощо), менше уваги приділяється механізмам активного спілкування з громадянами та надання їм затребуваних інтерактивних послуг. Створені в «Internet» офіційні сайти органів державної влади часто мають недостатнє інформаційне

наповнення. Фахівці, що проводили дослідження, як і раніше пред'являють претензії до якості сайтів і вважають, що більшість з них не відповідає: 1) нормам законодавства, що регулюють доступ до інформації про діяльність державних органів; 2) загальноприйнятим технічним вимогам, що пред'являються до змісту сайтів; 3) потребам фізичних і юридичних осіб до інформації державних інформаційних ресурсів. Усе це говорить про те, що існує реальна потреба в науковому вивченні можливостей та напрямів використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі держуправління.

Висновки. Узагальнюючи думки експертів, сформулюємо основні причини низького рівня реалізації можливостей інформаційно-комунікаційних технологій як в регіонах, так і в країні в цілому.

1. Відсутня єдина інфраструктура зв'язку та інформації державних органів влади, яка б була побудована на єдиних стандартах і платформах, що ускладнює процес своєчасного впровадження сучасних технологій.

2. Спостерігається істотне відставання України від провідних країн у розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури, виробництва інформаційних і комунікаційних засобів, продуктів і послуг.

3. Має місце недостатність державних ресурсів для розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

4. Існує обмеження попиту на сучасні послуги зв'язку, в тому числі послуги мережі Інтернет значною частиною населення з низьким рівнем життя. Особливо це стосується сіл, селищ і невеликих міст.

5. Констатується неготовність більшої частини населення до умов життя в інформаційному суспільстві.

У цих умовах передчасно говорити про використання будь-якої ефективної технології зворотнього зв'язку. Для просування вперед у напрямку підвищення ефективності інформаційно-комунікативної діяльності системи державного управління необхідний ряд заходів, серед яких мають бути:

– розробка положення про типову структуру інформаційної системи органів державної влади різних рівнів, в якій визначався б перелік обов'язкових інформаційних підсистем (наприклад, електронний документообіг, електронний цифровий підпис, захист інформації, електронна комерція, електронний архів, доступ до Інтернету тощо);

– перелік обов'язкових інформаційних ресурсів (формується, що надаються, доступних тощо).

Наявність такого положення дозволить виробити критерії об'єктивної оцінки рівня інформатизації органів влади на регіональному і державному рівнях, а результати цієї оцінки – заходи щодо усунення інформаційної нерівності між регіонами, відповідно розподіляючи обсяги фінансування інформатизації.

Список використаних джерел

1. Арендт Х. Жизнь ума. Перевод с англ. А. Говорунова. – СПб. : Наука, 2013. – 517 с.

2. Парсонс Т. О структуре социального действия / Т. Парсонс. – М. : Академический проект, 2000.— 880 с.
3. Луман Н. Л. Общество как социальная система. Пер. с нем. / А. Антоновский. М: Издательство "Логос". 2004. –232 с.
4. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Пер. с нем. под ред. Д. В. Складнева, послесл. Б. В. Маркова. – СПб. : Наука, 2000. – 380 с.
5. Панарин А. С. Искушение глобализмом. – Эксмо-Пресс, 2002. – 416 с.
6. Brown R. The Global Information Infrastructure : Agenda for Cooperation / R. Brown, L. Irving, A. Prfbhakar, S. Katzen. – 1995. – 680 p.

References

1. Arendt, H. *The life of the mind [Gizn`uma]*. Saint Peterburg: Nauka, 2013. Print.
2. Parsons, T. *On the structure of social action [O strukture social`nogo dejstvija]*. Moscow: Akademicheskij proekt, 2000. Print.
3. Luman, N.L. *The society as a social system [Obshchestvo kak social`naja sistema]*. Moscow: Logos, 2004. Print.
4. Habermas, Y. *The moral consciousness and communicative action [Moral`noe soznanie i kommunikativnoe dejstvie]*. Saint Peterburg: Nauka, 2000. Print.
5. Panarin, A.S. The temptation of globalism [Iskushenie globalizmom]. Moscow: Eksmo-Press, 2002. Print.
6. Brown, R., Irving, L., Prfbhakar, A. and Katzen S. *The Global Information Infrastructure : Agenda for Cooperation*, 1995. Print.